

vocal simple *prú*; si bé a Nyer ho vaig sentir tres vegades com a diftong *prúy*, i un cop *prú*, però altrament *prú* pertot. Allà està molt estesa la frase *pok o prú* (=oc. i fr. populars *pau o prou, peu ou prou*): «a l'Ajub hi ha *poc o prú* d'aiga» (Corbera), «n'hi ha *poc o prú*» Conat, «allà hi ha *poc o prú* de mena, se veu *poc o prúy*» Nyer; fins al Capcir, amb tots els usos del català central: «un mener que reportés *prú*» Els Angles, «*an téni prú*», «ne trinqueren *prú* bé de rocs» Formiguera (1960).

Pel costat ponentí, l'ús de *pro(u)* a la manera catalana s'estengué per terra aragonesa, almenys a l'Alt Aragó i les altres zones limítrofes: fins a la Vall de Gistau (on -d' té encara el tractament català) s'usa *próy* («ya 'n tiengo prou» Gistaín, *BDC* xxiv, 178); més a ponent ha de començar l'àrea de la forma *pró*, però és amb els usos catalans, com ens consta almenys a Ansó (1935) i a Echo: «dinés, bi n'ha *pró*» («hay mucho dinero», Kuhn, *RLiR* xi, 122), prunas «que no són *pró* maduras» (1966). I ja ens en dóna un testimoni c. 1400 el ms. aragonès del *Libro de Alexandre* («podemos d'esta cosa *pro* de exemplos veyer», 749d, no en O).

Això es degué estendre, al llarg de la nostra frontera, fins a la xurreria: Mundina ho donà com a forma sogorbina (GGRV, CastPna.); i en tenim cites en diàlegs baturros d'aquella comarca: «comer y beber hasta que tengamos *pro*», «aun podría desir más, pero *pro* t'he dígido, *pro*», Torres Fornés (pp. 121, 109); si bé aquest autor dóna *prou* «bastante» com a forma avui dominant a Sogorb (glos., s. v., i p. 141), i en efecte és el que he sentit en el parlar xurro d'Alcúdia de Beo («hay muchos barrancos», i en acabar d'anomenar-los: «Barranco 'l Collau... i *próy*», 1932).

En l'ús actual del català central hi ha una distinció rotundament tallada entre *prou* 'suficientment' i *bastant* 'força, en bon nombre': mai aquest no s'usa amb aquell valor, seria sentit (i ho és) com un castellanisme escandalós; però no està menys desusat *prou* en aquest últim sentit, encara que això ja no tingui res d'acastellanat, sinó simplement desuet i descartat per la llengua viva. Avui ho percebem com un ús valencià, que de fet ho és allà vivíssim (fins al punt que alguns valencians miren tot ús de *bastant* com a nefast castellanisme, sense cap fonament: simplement tots dos són català irreprotxable). En tinc dotzenes de casos anotats en llibres i periòdics val. dels anys 25-39 (i J. G. M. me n'hi afegeix d'altres, 1955); en una poesia popular que recullo a St. Mateu del Ma., descrivint un corre-bou: «junts en un carròs, apleguen, / a la plassa hòmens y bous / tots *prou* mesclats ---» (1961). Encara que l'ús de l'adverbi *bastant* és menys general en els parlars valencians, hi ha algunes zones del Migjorn val. on *bastant* i *prou* coexisteixen amb la distinció mantinguda (1985): Ferrer Pastor o el dialectòleg Colomina ens ho precisarien fàcilment.

De *prou* tinc moltes frases del Centre i Migjorn: «sempre m'he defés *próy* bé» Palmar; «és estat --- en lo dit lloc y ha vist que és *prou* gran poble» d'un informe de c. 1578 que llegeixo entre els docs. de l'arxiu municipal de Benissa; «és un lloc que para *próy*

àlt ---» (però ja hi arribarem: no tingueu por) Lutxent; «Les Argoleges eren un lloc *prou* fondo, i de les riuades del Xúquer ha anat pujant», Carcaixent (1962; çquè en deu quedar ara després de la catàstrofe conivida pel govern neo-feixista?, 1982).

Convé, però, aclarir que aquest ús el retrobem més o menys viu en totes les regions perifèriques de la llengua: ja n'he citats testimonis del pallarès i el rossellonès, i el veiem en escrits de gent de la solana pirinenca i de Mallorca: «com era *prou* ben musculat y fornit, y no s'hi pensava gayre en reforçar sos arguments o argúcies ab sa forsa bruta» (MrnVayreda, *Puny.*, t. II, 60 (54)), «ha concedida una colecció de llibres catalans de *prou* importància» (AMAlcover, *BDLC* I, 1902, 62). Devia formar part de la frase comuna de la gent distingida en el comú del Princ. entorn de 1800, vista la seva gran freqüència en la ploma del B. de Maldà («apostos a finestres i terrat de *prou* bella vista», *Coll. B. V.*, 106.22, frases semblants a la p. 69, i quatre més a les pp. 78 i 107).

No sense algun caràcter intermediari entre aquests dos grans matisos semàntics de *prou*, hem de citar un ús com el de la frase *prou fa que*: «A casa els seus pares --- *prou* feen que podien menjar amb el treball de cada dia», A. Sánchez Gozalbo (*Bolanger de Dimonis*, CastPna. 1931, cf. la notació fonètica de SGuarner, *RFE* xxi, 140). I un ús de més abast, el que se n'ha fet per marcar una mera acceptació un poc reticent «podríeu fer-m'ho? —*Prou!*», tan usat sobretot a la pagesia del Princ., però no gaire menys en l'ús ciutadà i el de tot arreu; advertint que, segons el to amb què es digui, la reticència es converteix justament en adhesió emfàtica: «Oh *prou, prou!* / Tant aquí com al Masnou, / l'home que pega a la dona, / era home i... torna bou; / oh *prou, prou!*» (*Kikiriki*, la graciosíssima opereta catalana de c. 1908, tan injustament oblidada ara, però no en els anys 1910-18, en què tant Vives com Coromines, i els d'ells, solien ponderar-la).

Un mallorquí la trobava pròpia de Menorca: «equivalent a *ja 's segur*, v. g. Vindràs? —*Prou*; o *prou que sí!*», AFerrer Ginart (*Rond.*, 224); i ja en velles cançons populars: «Yo li dono 'l Déu-vos-guart, / ella me torna 'l bon dia; / yo li dic si puc pujà, / ella 'm diu que *prou* podia», MilàF (*Romllo.*, 372.6). Com a innovació vulgar comarcal, cap tant de notar (però no imitar) com la de formar-li, quan pren un paper adjectival (*prou* 'suficient' és ben acceptable, i en certs usos és necessari i inobjectable), un femení plural *proutes*, i fins el singular *prouta*: ho he sentit a bastantes comarques (algunes del S. i SO. del Princ.) i AntCayrol dóna *proutes* com a cosa de Cerdanya (JPCerdà, *Cont.*, 76).

DERIV.: *Proesa* [S. XIII], derivat estrany al llafí (el vulgar tant com el clàssic), comú al cat. amb el fr., l'oc. i potser també autòcton en it. i cast.: «Plaerdemavida --- giràs --- devers la Princesa, e dix-li --- Pren marit tost --- e si ton pare no te'n dóna, yo te'n daré --- a Tirant: car gran cosa és marit e cavaller qui'l pot haver en sa vida: aquest de *proesa* passa a tots los altres, car --- veja la magestat vostra